
[2015-10-RE](#)

CAUSA 2015-10-RE

(Construccions Quiles, SLU c/ diverses societats)

Número de registre 91-2015. Recurs d'empara

Sentència del 14 de juliol del 2015

BOPA núm. 56, del 29 de juliol del 2015

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 26 de febrer del 2015, per la representació processal de la societat Construccions Quiles, SLU, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra els autes del 9 d'octubre del 2014 i del 5 de febrer del 2015, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10.1 de la Constitució, en els seus vessants dels drets a un tribunal imparcial i a un procés degut, i atès que demana al Tribunal Constitucional que tingui per formulada la petició de recusació de la batlle designada per enjudiciar aquesta causa, que declari la vulneració dels drets fonamentals esmentats i que ordeni la retroacció de les actuacions al moment processal anterior per tal que dicti una resolució judicial respectuosa amb el dret fonamental en el qual aquesta part ha de ser reposada;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal del 27 de març del 2015;

Vist l'acte del Tribunal Constitucional de l'11 de maig del 2015, que va admetre a tràmit, amb efectes suspensius, el recurs d'empara 2015-10-RE;

Vistos els escrits d'al·legacions presentats, el 27 de maig del 2015, per les representacions processals respectives de la societat recurrent i de la comunitat de propietaris del Conjunt Residencial Edifici Sol Esquí;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, el 29 de maig del 2015, per la representació processal de la

societat Coll d'Ares, SA;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, el 9 de juny del 2015, per la representació processal de la societat Construccions Ramilo, SL;

Vist que la representació processal de la societat Treballs d'Arquitectura, SLU no ha presentat escrit d'al·legacions;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escollat l'informe de la magistrada ponent, Sra. Laurence Burgorgue-Larsen;

Antecedents

Primer

En el procediment civil instat per la comunitat de propietaris Conjunt Residencial Edifici Sol Esquí contra les societats Construccions Ramilo, SL, Construccions Quiles, SLU, Coll d'Ares, SA i Treballs d'Arquitectura, SLU, la representació processal de la societat Construccions Quiles, SLU va formular la recusació de la batlle, Laura Rodríguez, designada ponent, ja que considerava que en el marc de la seva professió com a advocada havia assessorat i defensat un client amb el qual la societat Construccions Quiles, SLU havia tingut molts enfrontaments jurídics.

Segon

El 9 d'octubre del 2014, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va desestimar aquesta recusació. Va precisar, basant-se en la jurisprudència del Tribunal Constitucional i del Tribunal Europeu dels Drets Humans en aquest punt, que l'eventual sospita que pogués recaure sobre un jutge havia d'anar més enllà de l'aparença i fonamentar-se en dades objectives de relleu. Així mateix, va considerar que les causes d'abstenció i de recusació establertes a l'article 73 de la Llei qualificada de la Justícia no només constitueixen un *numerus clausus*, sinó que no poden ser l'objecte d'una interpretació extensiva o analògica. En aquesta causa la batlle recusada no va ser l'advocada de cap de les parts en litigi (article 73.2) ni té cap plet pendent amb qualsevol de les parts o el seu advocat (article 73.5), com tampoc es pot deduir que tingui una enemistat manifesta (article 73.6) amb la part demandant pel fet d'haver defensat els interessos d'un tercer que no eren els seus.

Tercer

La representació processal de la societat Construccions Quiles, SLU va presentar un incident de nul·litat d'actuacions contra aquesta decisió, per tal com va considerar que vulnerava els seus drets a la jurisdicció i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

Quart

El 5 de febrer del 2015, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute mitjançant el qual desestimava aquest incident de nul·litat d'actuacions.

Cinquè

El 26 de febrer del 2015, la representació processal de la societat Construccions Quiles, SLU, va interposar un recurs d'empara contra els autes del 9 d'octubre del 2014 i del 5 de febrer del 2015, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10.1 de la Constitució, en els seus vessants dels drets a un tribunal imparcial i a un procés degut.

Aquesta part considera que el Tribunal Superior de Justícia ignora la realitat objectiva i acreditable que la batlle objecte de la recusació, quan exercia l'advocacia, havia endegat un mínim de 6 demandes contra la societat recurrent, de les quals la més important encara es troba en curs de tramitació i l'objecte litigiós del qual és substancialment idèntic amb aquell que ara hauria de tramitar.

El Tribunal Superior de Justícia declara que ha tingut en compte la jurisprudència constitucional i la del Tribunal Europeu dels Drets Humans, tanmateix, no ha tingut en compte la importància cabdal que es dona a l'aparença d'imparcialitat, per tal de garantir la confiança en els tribunals. Aquesta part té el convenciment que la batlle no pot ser imparcial, perquè existeixen nombrosos elements en els autes, evidents i objectius, que trenquen de forma total i absoluta, l'aparença d'imparcialitat exigida pel Tribunal Europeu dels Drets Humans. Per consegüent, la matisació efectuada pel Tribunal Superior de Justícia sobre la teoria de l'aparença en relació amb la distinció entre imparcialitat subjectiva i imparcialitat objectiva no és admissible, perquè si s'ha de provar la consciència privada del jutge, s'estaria situant el justiciable en indefensió, pel fet que es tracta d'un element impossible de provar.

Com ja s'ha dit, el fet que un dels plets presentats contra la recurrent sigui substancialment idèntic a aquell que la batlle ha de tramitar demostra que la seva imparcialitat no pot mantenir-se, perquè la batlle té una concepció prèvia sobre la raó o la falta de raó d'una de les parts. Així, si en un tema anterior d'idèntic abast, ella va tenir el convenciment que la constructora era la causant dels problemes de caiguda de pedra, no es pot permetre que aquesta mateixa persona resolgui ara sobre la responsabilitat de la mateixa constructora, per una mateixa problemàtica en un edifici ubicat en la mateixa zona, construït en les mateixes dates, i amb els mateixos industrials, etc.

Pel que fa a l'enemistat manifesta amb la societat queda igualment clara si es té en compte que les demandes esmentades es van interposar únicament contra la constructora d'entre tots els intervinents sense procurar la determinació de la responsabilitat real de l'incident.

Afegeix que, per evitar perjudicis de difícil reparació, la suspensió de la tramitació de la causa davant la Batllia és necessària.

Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que tingui per formulada la petició de recusació de la batlle designada per enjudiciar aquesta causa, que declari la vulneració dels drets fonamentals esmentats i que ordeni la retroacció de les actuacions al moment processal anterior per tal que dicti

una resolució judicial respectuosa amb el dret fonamental en el qual aquesta part ha de ser reposada.

Sisè

El 27 de març del 2015, el Ministeri Fiscal va presentar un informe en què declara que no comparteix les al·legacions esgrimides per la part recurrent. Com ho declaren les resolucions impugnades, les causes d'abstenció i de recusació no només constitueixen un *numerus clausus*, sinó que han de ser objecte d'una interpretació estricta per tal d'evitar la recusació abusiva dels jutges.

Pel que fa al vessant objectiu del principi d'imparcialitat, conclou que no es pot considerar per analogia com a causa de recusació el fet d'haver estat advocat i haver prestat la seva assistència tècnica com a professional del dret fa dos anys a una persona que té un plet pendent amb una de les parts en el procés, ni tampoc per això mateix, considerar que té amistat o enemistat manifesta amb alguna de les parts o dels seus advocats, ni interès directe en l'objecte del plet. Sobre el plet que hauria presentat la batlle objecte de recusació quan exercia d'advocada, i que encara no està resolt, i el plet actual objecte de recurs que la societat recurrent pretén qualificar d'idèntic, el Ministeri Fiscal destaca que malgrat sigui la mateixa constructora qui va construir els edificis objecte de reclamacions, ni els demandants són els mateixos, ni l'objecte dels plets tampoc, és a dir, els danys reclamats, ni la causa de la responsabilitat es pot determinar abans d'haver-se tramitat tot l'expedient civil i d'haver-se practicat les proves corresponents. En definitiva, considera que la tasca que va efectuar la batlle en el passat era una tasca d'assessorament tècnic que no implicava cap a priori contra la part defenent i que va realitzar amb els elements que el seu client li va aportar i en interès sempre del seu client.

Pel que fa al vessant subjectiu del principi esmentat, l'aparença d'imparcialitat no queda contradita, perquè res compromet la imparcialitat de la batlle, ja que l'interès debatut en el plet en què exercia d'advocada és el del client i no pas el seu propi.

Per acabar, demana la inadmissió a tràmit d'aquest recurs d'empara, per la manca manifesta de contingut constitucional de les seves al·legacions, d'acord amb l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

Setè

L'11 de maig del 2015, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit aquesta causa, amb efectes suspensius, i va trametre la causa a les parts per tal que presentessin les al·legacions que estimessin pertinents.

Vuitè

El 27 de maig del 2015, la representació processal de la societat recurrent va presentar un escrit d'al·legacions en què reitera les seves al·legacions i pretensions manifestades en l'escrit de recurs d'empara.

Novè

El 27 de maig del 2015, la representació processal de la comunitat de propietaris del Conjunt Residencial Edifici Sol Esquí va presentar un escrit d'al·legacions en què destaca la voluntat dilatòria de la part recurrent i en què considera que el contingut de les decisions de la batlle objecte de recusació i el de les del Tribunal Superior de Justícia són ajustades a Dret.

La jurisdicció ordinària ha denegat la recusació de la batlle, perquè no va ser l'advocada de cap de les parts en litigi, ni tampoc té cap causa pendent contra la societat recurrent. Les disposicions de l'article 73 de la Llei qualificada de la Justícia són concretes i no es poden interpretar de manera extensiva o analògica.

Pel que fa a la suposada enemistat manifesta al·legada, aquesta part la considera "*pusil·lànime, ja que no es fonamenta en cap motiu objectiu*".

Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que desestimi aquest recurs d'empara i que condemni la part recurrent al pagament de les costes processals per la seva mala fe i la seva temeritat.

Desè

El 29 de maig del 2015, la representació processal de la societat Coll d'Ares, SA va presentar un escrit d'al·legacions en què reconeix que davant qualsevol aparença de desconfiança, la millor fórmula per enervar qualsevol consideració que intoxicui de nul·litat el pronunciament que ha de recaure, passa per donar curs a la petició sol·licitada per la part recurrent i així respectar els drets a la jurisdicció, a obtenir una decisió fonamentada en Dret i a un procés degut substanciat per un tribunal imparcial predeterminat per la llei, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, factors de massa entitat, els quals no permeten cap menysteniment.

Demana al Tribunal Constitucional que tingui per formulades aquestes consideracions.

Onzè

El 9 de juny del 2015, la representació processal de la societat Construccions Ramilo, SL va presentar un escrit en què al·lega que no farà cap manifestació sobre aquesta causa i que deixa al criteri del Tribunal Constitucional la resolució d'aquesta qüestió.

Dotzè

La representació processal de la societat Treballs d'Arquitectura, SLU no va presentar cap escrit d'al·legacions.

Tretzè

El 23 de juny del 2015, el Ministeri Fiscal, el 25 de juny del mateix any, les representacions processals de la societat Construccions Quiles, SLU i de la comunitat de propietaris del Conjunt Residencial Edifici Sol Esquí, respectivament, el 26 de juny també del mateix any, la representació processal de la societat Coll d'Ares, SA, i, l'1 de juliol del 2015, la representació processal de la

societat Construccions Ramilo, SL van presentar els seus escrits de conclusions en què reproduïen les al·legacions i els arguments continguts en els seus escrits anteriors.

Fonaments jurídics

Primer

Aquest recurs d'empara planteja una qüestió important: la imparcialitat dels tribunals. Aquesta qüestió és major, ja que d'aquest concepte se'n deriva la confiança dels ciutadans en la Justícia del seu país.

Sobre la base dels antecedents que acabem d'exposar, el nus gordià de la problemàtica que ens ocupa es pot resumir de la manera següent. D'una banda, el Tribunal Superior de Justícia no va considerar oportú acceptar la recusació d'una batlle, presentada per la societat recurrent. Per prendre aquesta decisió, la Sala Civil es va fonamentar, alhora, en una interpretació estricta de la llei andorrana (concretament, en l'article 73 b) i e) de la Llei qualificada de la Justícia) i en una atenuació de la *summa divisio* que existeix entre imparcialitat subjectiva i imparcialitat objectiva que va ser emprada –ateses les circumstàncies particulars en presència– pel nostre Tribunal en una sentència del 4 de juny del 2012 (veg. sentència precitada, recaiguda en la causa 2012-1-RE). D'altra banda, les pretensions de la societat recurrent s'articulen al voltant de la idea que no es pot desnaturalitzar la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans difuminant totes les fronteres entre els conceptes d'imparcialitat subjectiva i d'imparcialitat objectiva. Segons el seu parer, aquest element és tant més important, quan els elements objectius poden fer-li pensar que el contenciós que ha de ser jutjat per aquesta batlle no serà ponderat des d'un punt de vista plenament objectiu.

Segon

Una vegada exposada la problemàtica, cal recordar el cànon de constitucionalitat establert pel nostre Tribunal, d'acord amb l'estàndard elaborat pel Tribunal Europeu dels Drets Humans. Hi ha diverses decisions del nostre Tribunal sobre aquesta qüestió i que, si bé han pogut desembocar en solucions diferents –ateses les circumstàncies fàctiques dels casos, estimant el recurs d'empara (p. ex. la causa 2014-21-RE) o a la inversa desestimant-lo (p. ex. la causa 2012-1-RE)– els principis rectors han estat sempre idèntics.

Quan es tracta de determinar la imparcialitat d'un tribunal en el sentit de l'article 10.1 de la Constitució, cal tenir en compte no només la convicció i el comportament personals del magistrat en causa en tal o tal ocasió (aproximació subjectiva de la imparcialitat), sinó també que cal dilucidar si el tribunal ofereix objectivament garanties suficients per excloure qualsevol dubte legítim (aproximació objectiva de la imparcialitat). L'existència d'un partit pres o de qualsevol prejudici és en general molt difícil de demostrar, cosa que explica que la valoració de la imparcialitat objectiva es troba en la majoria de casos al centre de les discussions.

L'apreciació objectiva consisteix a preguntar-se si, independentment de la conducta personal d'un magistrat, diversos fets verificables permeten posar en dubte la seva imparcialitat. En aquesta

matèria, s'ha establert que fins i tot les aparences poden prendre gran importància. En conseqüència, per pronunciar-se, en un cas concret, sobre l'existència d'una raó legítima de témer una manca d'imparcialitat per part d'un jutge, s'ha de tenir en compte l'òptica d'aquell que ho denuncia, tot i no ser un element decisiu. L'element determinant consisteix en saber si els temors de l'interessat poden ser considerats objectivament justificables.

En aquesta fase, cal esbrinar si les aprensions de la societat recurrent relatives a la imparcialitat de la batlle són "*objectivament justificables*."

Tercer

Aquests dubtes tenen a veure amb l'estatus passat d'advocada de la batlle (la recusació de la qual va ser demanada i desestimada), un estatus anterior degudament establert i incontrovertible en diversos litigis davant les jurisdiccions ordinàries. Per consegüent, les aprensions de la societat recurrent es fonamenten en el fet que la jutge –en el marc de la seva activitat anterior com a advocada en un bufet d'advocats en el qual va treballar fins a finals de l'any 2014– va participar en nombrosos tipus d'accions (consell, defensa i representació) en diversos litigis contra la societat recurrent en representació de diverses societats pertanyents totes al Sr. Gilles Bataille (causa 0649/2009; causes 0035-2/2010 i 0352-4/2010; causa 0388-1/10; causa 0296-1/2009 i causa 0347-2/2011), de les quals dues es troben en curs d'instrucció, i en particular la causa 0091-2/2012.

Dit això, la qüestió rau en saber si un jutge que (en aquest cas un jutge de primera instància) abans d'integrar la carrera judicial va representar i va defensar, com a advocat una societat amb la qual la societat recurrent actual va tenir i encara té litigis múltiples, implica una situació susceptible de generar aprensions legítimes?

La resposta a aquesta qüestió és afirmativa. Sense posar en dubte la imparcialitat subjectiva de la batlle, és evident que haver defensat, a títols diversos i haver efectuat diversos tipus d'actuacions, en representació d'un client que té, des de fa temps, nombrosos i importants litigis des d'un punt de vista econòmic amb la societat recurrent, genera de manera legítima, sobre la base d'elements objectius comprovats, aprensions justificades sobre la imparcialitat objectiva de la batlle.

A títol subsidiari, hem de destacar que la filosofia de l'article 73 de la Llei qualificada de la Justícia té com a objectiu evitar que el més petit dubte sobre la imparcialitat dels tribunals andorrans pugui existir en l'esperit dels justiciables. A més a més, l'article 73 d) preveu que els batlles o els magistrats han d'abstenir-se o, si no ho fan, poden ser recusats en cas d'haver tingut "*qualsevol relació jurídica, professional, mercantil o econòmica amb qualsevol de les parts o els seus advocats*". El Tribunal Constitucional considera que la "*relació jurídica*" de la batlle amb la societat recurrent està fefaentment establerta a partir del moment en què aquesta, com a antiga advocada, va haver de representar i de defensar els interessos d'un client amb el qual la societat recurrent ha tingut i continua tenint múltiples litigis.

Sobre la base del conjunt de les consideracions precedents, el Tribunal Constitucional atorga l'empara a la societat recurrent per la vulneració del dret a un tribunal imparcial, reconegut a l'article 10.1 de la Constitució.

DECISIÓ:

En atenció a tot allò que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Declarar la vulneració del dret a un tribunal imparcial, reconegut a l'article 10.1 de la Constitució.

Segon

Per consegüent, atorgar l'empara sol·licitada pel que fa a aquest punt i desestimar-la pel que fa a la resta de punts.

Tercer

Anul·lar els autes del 9 d'octubre del 2014 i del 5 de febrer del 2015, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

Quart

Retrotreure les actuacions davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia per tal que s'accepti la recusació sol·licitada i es designi un altre batlle.

Cinquè

Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a les representacions processals respectives de la societat Construccions Quiles, SLU, de la comunitat de propietaris del Conjunt Residencial Edifici Sol Esquí, de la societat Construccions Ramilo, SL, de la societat Coll d'Ares, SA i de la societat Treballs d'Arquitectura, SLU, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 14 de juliol del 2015.

Laurence Burgorgue-Larsen
Presidenta

Isidre Molas Batllori
Vicepresident

Pierre Subra de Bieusses
Magistrat Magistrat

Juan A. Ortega Díaz-Ambrona